

SOBIESŁAW SZYBKOWSKI

UG GDAŃSK

**POSIADŁOŚCI PAKOSKICH HERBU LASKA
NA KUJAWACH BRZESKICH W PÓŹNYM
ŚREDNIOWIECZU**

Dziedzice Pakości herbu Laska należeli do jednej z wybitniejszych z rodzin możnowładczych Kujaw i przyległych rejonów Wielkopolski w drugiej połowie XIV i przez znaczną część XV stulecia. Bezpośrednim przodkiem piętnastowiecznych Pakoskich był Hektor z Pakości i Sempelborga (obecnie Sępólno Krajeńskie), sprawujący najpierw urząd podczaszego brzeskiego (1359-1362), następnie zaś do śmierci (która nastąpiła wkrótce po 1377 r.) sędstwo kujawskie. Spośród jego dwóch synów, Mikołaja i Wojciecha, tylko ten pierwszy uzyskał, już od króla Władysława Jagiełły, nominację na urząd ziemski, kasztelanę bydgoską, którą dzierżył bardzo krótko, tuż przed śmiercią w 1400 r. Na urzędy ziemskie postąpili natomiast wszyscy znani źródłom synowie Mikołaja: Materna (podczaszcy inowrocławski w latach 1418-1448), Tomasz (kasztelan bydgoski 1423-1426, kasztelan poznański 1426-1428) i Wojciech (cześnik inowrocławski 1428-1429, kasztelan śremski 1430-1459, zm. po 1469)¹. Dobra dziedziczne tej rodziny były położone przede wszystkim w Wielkopolsce: klucz sempelborski w powiecie nakielskim oraz na pograniczu Wielkopolski i Kujaw Inowrocławskich, klucz pakoski w powiatach inowrocławskim, kcyńskim i gnieźnieńskim². Synowie Mikołaja Hektorowica dziedziczyli jednak również wcale pokaźne dobra na Kujawach Brzeskich. Ich obecności majątkowej w tej części Kujaw będzie też poświęcony niniejszy artykuł.

Pakoscy w posiadanie większych dóbr na Kujawach Brzeskich weszli w wyniku małżeństwa przyszłego kasztelana bydgoskiego Mikołaja z Pakości z Agnieszką (Jachną), jedynym dzieckiem podczaszego brzeskiego Wojciecha z Lutoborza herbu Pomian³. Było ono faktem już w 1377 r., kiedy para ta, podczas trwania ich związku,

---

¹ O wspomnianych tu Pakoskich por. S. Szybkowski, *Kujawska szlachta urzędnicza w późnym średniowieczu (1370-1501)*, Gdańsk 2006, s. 546-547, 611-612, 640-641, 693-694, 710-711 (tam też zebrana starsza literatura przedmiotu).

² Por. przyp. 1.

³ S. Szybkowski, *Kujawska szlachta...*, s. 711-712.

siadaniu (w 1317 r.) zostały poświadczony Sobiczewy, znajdujące się w rękach rodziny aż po 1419 r. Bardzo szybko pozbyto się natomiast Dobrzelewic, zamienionych z arcybiskupem gnieźnieńskim już w 1358 r. na Ludkowo. Nie wiemy, niestety, w jaki sposób wymienione wsie stały się posiadłościami dziedzicznymi wspomnianej linii rodu Leszczyców. Kolejne południowo-kujawskie posiadłości Pakoscy pozyskiwali już tylko na drodze małżeństw. Najpierw był to klucz lutoborski wyprocesowany w latach 1402-1404 przez kasztelanową bydgoską Agnieszkę z Pakości od jej stryjów i braci stryjecznych. Dzierżenie go przez jej synów, Maternę, Tomasza i Wojciecha, należy jednak uznać za epizodyczne, ponieważ większość wsi wchodzących w jego skład sprzedali oni już w 1419 r. Mościcowi z Małego Ściborza (przy czym fiaskiem zakończyła się próba odkupienia go od nabywcy przez brata stryjecznego Agnieszki, kasztelana brzeskiego Jaranda z Małej Kłobi, który sądownie uzyskał retransakt dóbr sprzedanych przez kasztelanów bydgoskich). Pozostałe Pakoskim po transakcji z Mościcem Bilno zostało sprzedane natomiast w 1423 r. Znacznie dłużej w rękach tej rodziny pozostawała zaś połowa klucza izbickiego, ojcowizna żony Materny z Pakości, sprzedana przez jego dzieci dopiero w latach 1472-1475 ich bratu ciotecznemu, Andrzejowi Kretkowskiemu z Chodcza.

Zusammenfassung

Die Landgüter der Familie Pakoski das Wappen der Stab auf Kujawy Brzeskie im Spätmittelalter

Der vorliegende Aufsatz wurde der Vermögensanwesenheit der Familie Pakoski das Wappen der Stab gewidmet, die vor allem mit dem Grenzgebiet von Großpolen und Kujawy Inowrocławskie verbunden war. Die dortigen Landgüter, durch die Quellen als Eigentum der Familie Leszczyc von Pakość bestätigt, gelangten in ihre Hände in drei Stufen. Am frühesten als ihr Eigentum wurden Sobiczewy (1317) bestätigt und diesen Ort besaßen sie bis zum Jahre 1419. Sehr schnell wurden sie Dobrzelewiec los, die mit dem Erzbischof von Gnesen auf Ludkowo gewechselt wurden. Wir wissen leider nicht auf welche Weise die aufgezählten Dörfer zu den Erblandgüter der schon oben erwähnten Familie Leszczyc wurden. Die anderen Landgüter im Süden von Kujawy bekam die Familie Pakoski nur auf dem Weg der Eheschließung mit einzigen Erbinnen der väterlichen Güter. Zuerst war das Güterkomplex von Lutobor, der von der Burgfrau von Bydgoszcz Agnieszka von Pakość (die Ehefrau des Burgvogtes Mikołaj von Pakość) in den Jahren 1402-1404 ausgefehlet wurde. Dieser Güterkomplex als Besitztum ihrer Söhne Materna, Tomasz und Wojciech muß man jedoch als Episode anerkennen, weil der größte Teil der Dörfer im Jahre 1419 Mościc von Małe Ściborze verkauft wurde.

Der hier im vorliegenden Aufsatz detailliert besprochene Prozeß Agnieszka von Pakość mit ihren Oheimen zeigte die Entwertung des Artikels der von Kazimierz dem Grossen erlassenen Großpolnischstatute, der die einzigen Erbinnen der Väter nur mit Geld ausstatten und ihre Landgüter den nächsten Agnaten übernehmen ließ. Diese Vor-

schrift, mit der früheren Tradition im Widerspruch, fand letztlich keine Anwendung in der rechtlichen Praxis, was in Kujawy am Anfang des 15. Jahrhunderts erfolgte und was der Prozeß Agnieszka von Pakość mit ihren Oheimen bewies.

Die Tatsache, daß die Enkel des Richters von Kujawy Hektor von Pakość das Dorf Sobiczewy besaßen, führte auch zur größerer Wahrscheinlichkeit die Vermutung, daß er der Sohn von Świętopelk war. Dieser letzte lebte noch im Jahre 1345 und war Bruder der Wojewode von Kujawy Wojciech von Pakość.